

INGUNA BAUERRE

PIEDOD,
KAROLĪNE!

Tev nebūs nekādu mīlestību svētāku
turēt nekā tēvu zemes mīlestību.
(Kronvalda Atis)

ZVĒRĪGZĪNE

821.174-94
Ba 860

Grāmatas un vāka dizaina autore *Vita Lēnerte*

Grāmatas noformējumā izmantoti fotomateriāli
no Vecpiebalgas muzeju apvienības “Orisāre” krājumiem
un www.storyblocks.com

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana
vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.
Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Inguna Bauere, 2013

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2013, 2020

ISBN 978-9934-0-3580-7

Priekšvārds

Kronvalda bulvāris un parks, Kronvalda fonds, prēmija un stipendija... Protam godināt savus varoņus? Bet pajautājiem pirmajam pretimnācējam, ko satiekat uz ielas un kas runā latviski: “Vai zini, kas bija Kronvalda Atis? Kāpēc viņa vārdā nosaukta iela, skola, parks? Kāpēc viņam celts pieminēklis, veidotas piemiņas plāksnes?” Diemžēl pat Krotē, kur Kronvalds dzimis, pie necilās atgādnēs par Lejas Miķu mājām, kas šeit kādreiz stāvējušas, netālu uz lauku ceļa uzrunātais vīrs raustīja plecus – kaut kāds jaunlatvietis?

Zvaigznes spīd un izdziest, kur nu vēl atmiņas par cilvēku un viņa spožā slava. Tomēr, ja esi latvietis, ja runā un domā latviski, tad ir lietas, vietas un vārdi, kas vienkārši JĀZINA. Tev pašam, taviem bērniem un bērnbērniem. Mums – latviešiem.

Grāmatas “Piedod, Karolīne!” manuskripts nenāca viegli. Sāku rakstīt laikā, kad zaudēju ļoti tuvu, mīļu cilvēku. Šo grāmatu veltu viņam, manam tētim.

Rakstot centos skrupulozi ievērot faktus. Lielākā daļa citēto vēstuļu fragmentu ir oriģināli. Fakti, notikumi, gadskaitļi – pārbaudīju vairākkārt. Izmantoju tik daudzus literatūras avotus, ka nav iespējams tos visus pieminēt. Galvenie – 1905. gadā izdotā Kārļa Kundziņa monogrāfija “Kronvalda Attis” un Kronvalda Kopoti raksti. Romānā darbojošās personas ir reālas, to vārdi arīdzan. Tomēr ne visus noslēpumus pagātne bija gatava atklāt. Kādam no Kronvalda laikabiedriem uzzināju tikai vārdu, par kādu citu ziņas neatradu vispār. Nācās ļauties fantāzijai. Romāns taču.

Daudzo īpašvārdu lietojums tekstā lasītājam varētu traucēt, tāpēc ziņas par cilvēkiem, kuri pieminēti vairākkārt un kuriem Kronvalda likteņgaitās bijusi nozīmīga vieta, dodu zemsvītras piezīmēs.

Ļoti vēlos, lai lasītājs, šo darbu lasot, sajustu lepnumu. Par to, ka Māte Latvija izauklējusi ne tikai tādus dēlus kā Kronvalda Atis un viņa domubiedri, bet arī visus mūs. Par to, ka mēs esam un būsīm. Par to, ka nešaubāties un ticam. 1872. gadā, sakot uzrunu Turaidā, Kronvalds brīdināja: “To neaizmirsīsim nekad, ka tagadējo laiku verdzināšana ne vien smalkāka, bet arī slepenāka un nāvīgāka priekš mūsu tautas nekā tā senējā.”

Daži cilvēki kļūst par praviešiem. Kronvalda Ati par tādu atzina jau viņa laikabiedri. Cēlās, notrauca sīkās, egoistiskās bailes un, kuplā pulkā vienojušies, sekoja viņam. Ceļš labs, ja mērķis skaidrs. Vai šodien mēs, latvieši, saprotam, uz kuriem ejam? Der atcerēties priekšpulka cīnītāja Ata Kronvalda vārdus: “Nav priekš latvieša augs-tāka goda un svētākas laimības kā tikai par savas tēvzemes labklā-šanu strādāt, par savas mazās, nabadzības novārdzinātās tautas atspirgšanu rūpēties, par tēvu valodas izplaukšanu dzīvē un skolā sviedrus netaupīt un tādā garā līdz ar savu tautu celties, stāvēt un cīnīties līdz pēdējam asins pilienam.”

Cieņā un pateicībā –
autore

PROLOGS

Divas vēstules no nekurienes, par kurām zina vienīgi vējš...

Mana mīļā Karolīne, zelta sirsniņ, labā māmuliņa!

Laiku te, kur tagad mitinos, neviens neskaita, tomēr zinu, ka ir 1913. gada rudens. Tu taču atminies – rudeni es mīļoju ļoti. To raženo brīdi, kad visa zemes radība atkal reiz savu vareno darbu pastrādājusi un svēts klusums metas virs kailiem laukiem, kad apklusušas liksmās putnu cilts dziesmas un augstu, augstu gan caur saulē spīguļojošiem gaisiem, gan caur pelēkām, dzestrām miglām aiztek gājputnu ceļi. Pār nevienu gadskārtu nav tāds lolvaiņš spožums, tāda koša spodrība pārplausta kā pār rudeni. Saulīte noriet rāmi, izdziest paklusām, mīlīgi sveicinādama. Sapņaina ilgošanās dus virs pasaules, auss sajūt it beidzamo šalku, jo gaiss iraid tik tīrs un skanīgs! Pāri tukšiem klajumiem rīb labības ratu dārdēšana, atskan mājās nākamo ļaužu runas. Iz tāļu izkaisītām sētām dzird suņu riešanu un linu mīstiklu rakstus. Un, ja noliecās pie zemes, tad var sadzirdēt pat kukaiņišus lodājam, pat zvirgzdes aizritam... Viss, viss iet uz beigām un sataisās uz gara miega gulēšanu rudenī. No vasaras brangumiem nav nekas cits atlicis kā tikai novītušas, nokaltušas apiņu vītes, kuras sēri vējā līgojas, mums atgādinādamas – jādomā uz nomiršanu! Jā, mīļā māmuliņa. Laiks ir valdnieks uz zemes, kur to pielūdz kā pašu Dievu. Nepielabināms, neuzpērkams, nežēlīgs. Laiks, kas nu beidzot pats no savas gribas piekāpies un solās man beidzot atdot Tevi, manu zemes dienu siltāko sauli. Tu vēl nenojaut, bet es gan zinu, ka Tev jau pavisam drīz jānāk. Nebaidies, mīļotā! Laid droši vaļā to rociņu, kura Tevi vēl gādīgi apskauj un mēģina pieturēt (cik mūsu Mildiņa, mazā sārtvaidsite Brūklenīte, liela un skaista izaugusi!), un nāc. Nāc pie manis, mana Karolīne, Tu, saldā, mīļā, uzticīgā sieviņa, kas saprati mani vislabāk no visiem, kas dalīji kopā ar mani priekus un bēdas, par visiem vislabākais draugs! Nāc, jo jau sen ilgojos bez gala

un bez malas! Četri desmiti zemes gadu ir viens sīks mirklis šeit, tomēr izjutu tos kā ļoti ilgu laiku. Nāc, mana vienīgā! Šeit es esmu spēcīgs un vesels, tāpēc viegli paņemšu Tevi uz rokām un aiznesīšu tālu, tālu sev līdzī uz vietu, kur vienmēr paliksim saistīti stiprām un ciešām mūžības saitēm. Esi tik labiņa un palaid to rociņu vaļā...

No savas mākoņu mājas laimīgs redzu, ka Jānis pieaudzis par stipru puisī. Osvaldiņš no manis mantoja vārgu veselību, bet domāju, ka Tu zini – viņš apmeties pie manis un viņam klājas labi... Mildiņa ir krietna meita, un tu viņas bērniem pati labākā vecāmāte. No šejienes viss zināms, viss līdzī izdzīvojams. Tavu mīlo sirdi jūtu kā zelta stīdziņu, kas mūsu abu pasaules neredzami savieno. Grūtības un bēdas, kuras pārcietāt, mani arvien ļoti skumdinājušas, bet retie prieka brīži pārvērtušies par manējiem. Tik silti kļuva, kad redzēju mazbērņus laimīgi atrodam konfektes koka zirdziņam uzšūtājās kabatās, kuras tu vienmēr tur noglabāji! Bērniem vēl ilgi, ilgi jādzīvo. Bet Tev ir pienācis laiks. Tava rudens beigu cēliens, Karolīn.

Tagad nožēloju, ka aizgāju ziemā, pašā spelgonī. Par ātru. Daudz, daudz par ātru. Mēs sapņojām par daudziem bērniem, par lieliem kopā paveicamiem darbiem... Saki – ko galu galā iespēju? Ar sirds drebēšanu apķēru, ka mūža laikā neesmu pat iestādījis nevienu koku. Ābeli es neesmu iestādījis savas mājas pagalmā, un arī pašas mājas taču nemaz nebija, tikai īrēts kroņa dzīvoklis! Tā nebija iecerēts, taču galu galā man pietrūka laika tev un ģimenei. Piedod, Karolīne! Vienīgi tautas labā esmu nopūlējies, spēkus netaupīdams, bet vai šodien tas kādam vairs svarīgi? Vai kāds to novērtēs nākotnē?

Tik daudz palika, ko nepaspēju pateikt, tik daudz mīlestības, ko Tev dāvināt. Piedod, sirdsmīļotā Karolīne, lūdzu, lūdzu, piedod man! Un nāc ātrāk, negaidi ziemu! Es Tevi ļoti gaidu.

Dārgos, bālos, iekritušos vaidziņus maigi jo maigi skūpstīdams –
Tavs uzticīgais, joprojām karsti mīlošais Atis

Mans Ati!

Tagad, kad abi esam debesīs, es bieži pārdomāju savu zemes dzīvi. Tāds cilvēks ir un paliek. Vienalga, kur lidinās viņa gars, domas tāpat

neatstājas. Var jau būt, ka Tev taisnība – nav vērts, jo to, kas pagājis, atpakaļ neatgriezīsī. Tomēr...

“Piedod, Karolīne,” Tu, ceļos nometies, lūdzi kādā vēlā rudens vakarā, skūpstīdams manas rokas. Nākamo rudeni es apraudāju viena. Par ko, Ati? Par ko man Tev jāpiedod? Varbūt tas, ko pateici, bija tikai vārdu spēles? Tev taču patika ar vārdiem spēlēties. Vienmēr, visu mūžu. Ak, tās garās vēstules, kuras man rakstīji mūsu atšķirtības brīžos! Saglabāju daudzas. Visas ne. Zināt, ka to, kas domāts tikai man, lasīs vēl kāds, nav patīkami.

Piedot? Tu biji labs vīrs, un jau sen esmu aizmirsusi visu, kas kādreiz traucēja tā domāt. Ak vai! Atceros brīžus, kad tik ļoti uz Tevi dusmojos, ka nožēloju to dienu, kad Tevi satiku! Nelieģšos, ka dažreiz ilgojos, kaut būtu brīva no laulības saitēm ar Tevi. Mūsu dzīve nebija viegla. Kuram tad ir? Savs krusts katram jānes bez kurnēšanas.

Tavu aizrautību ar tautiskām lietām es bieži novērtēju par zemu. Man likās, ka tā ir sagādīšanās. Laiks Tevi nesa, un Tu cēlies līdzī. Ka nokļuvi pašos augstumos – vai mums to vajadzēja? Vai tev to vajadzēja? Kas šodien palicis pāri no toreizējā spožuma un slavas? Pieminēkli Turaidā un Durbē? Neesi naivs, Ati, Tavi sirdsmīļie tautieši jau sen Tevi aizmirsuši! Ja neskanētu tik skarbi, teiktu – pieviluši. Jau sākot ar brīdi, kad Tavas vājās, darba izsūktās miesas apglabāja Vecpiebalgas kapu kalniņā. Vai zini, ko mācītājs Sakranovičs “Latviešu Avīzēs” uzreiz pēc bērēm rakstīja? Citēšu tieši: “To bungu sišanu par nelaiķa vareno slavenību es turu par niekošanos.” Tu ar saviem darbiem esot bijis tikai tāds “blēņinieks” vien, mans mīļais.

Vilšanās sit jo spēcīgi, ja pirms tam cerības sakāpušas debesīs. Kurš augstāk kāpj, tam kritiens ilgāks un sāpīgāks. Nekad nevar paļauties uz tautas sirdsapziņu. Nekad. Jo visa tauta – tie ir cilvēku tūkstoši, un katram no šiem tūkstošiem ir sava sirds un sava apziņa. Tu teici – latvieši pacelsies godībā. Vai redzi, kādā tā pacelšanās šodien izskatās? Latviešiem ir sava valsts, bet daudzi no viņiem saka, ka to nemīlot. Un mēles nenokalst. Vai kaut ko tādu Tu varēji iedomāties jaunākajos murgos?

Jaunībā Tu biji glīts, gaišmatains zēns ar šķelmīgām, zilpelēkām acīm. Jauni cilvēki bieži iemīlas skaistumā, jūsmo par pašu jaunību un aizmirst, ka katra puķe nozied. Māte nekad neteica, ka es esmu skaista.

Vienīgi Tu. Visā garajā dzīvē – vienīgi Tu. Vēlāk. Sākumā pasmējies par piesūtītajām bildēm, sacīdams, ka tās “paliek arvien dabīgākas”. Skaidrs, es taču pamazām novecoju, Tevi gaidīdama. “Tavā atsūtītajā fotogrāfijā es ieraugu to seju, kas man patīk un mani valdzināt valdzina, ar to nebūtin neteikdams, ka Tev būtu skaistākais ģimis par visiem.” Ja Tu zinātu, Ati, cik ilgi es glabāju rūgtumu sirdī par šiem patiesajiem vārdiem! Bet ne jau par to Tev jālūdz piedošana. Neskaitāmās reizes, kad sapratu (arī bez teikšanas), ka Tavās acīs esmu visskaistākā, visu sen nolīdzinājušas. Tā bija muļķīga meitenes klīrēšanās. Mūsu Milda nekad tā nedarīja. Pieaugusi dusmojās, ja kādreiz veca ieraduma pēc nosaucu viņu par Brūklenīti (Tu jau zini: to sarkano vaidziņu dēļ), bet citādi nekad nelika manīt, ka viņu uztrauktu pašas izskats. Varbūt es kļūdījos? Mātes bieži iedomājas, ka pazīst savas meitas labāk par visiem. Maldīgi iedomājas. Tā varētu gan būt.

Sagaidīts no Tērbatas, Tu izskatījies pavisam citāds – plāniem matiem, garu, nekoptu bārdu un nopietniem rūpju vaibstiem sejā. Tēvs tikko bija nomiris, un es nespēju priecāties nedz par kāzām, nedz to, ka beidzot esi atgriezies. Tas bija drūms jauna gada un jaunas dzīves sākums. Nemēģināju tulkot zīmes. Kāda jēga? Tu solīji, ka mēs ļoti laimīgi dzīvosim, un atlika vien noticēt, ja negribēju Tevi pazaudēt. Vai man jāpiedod, ka solījums nepiepildījās?

Tajā vēlajā rudenī ļoti agri uzkrita sniegs. Mēs jau otro gadu dzīvojām Vecpiebalgas draudzes skolas piebūvē, un Tu juties ar dzīvi apmierināts, jo diezin vai noņēmieš ar prātošanu – ir labi vai ne tik ļoti? Tev bija jāstrādā, jāstrādā, jāstrādā! Mazais Oļģerts slimoja, Jānītis arī, un es runāju maz. Jutos nogurusī. Apnikusi. Kāda vairs mīlestība, ja vīru tikpat kā neredz? Tavi jautrības vakari, priekšlasījumi citās biedrībās, svētki malū malās, konferences drīz te, drīz tur – visas mūžīgās iešanas un skriešanas...

Kad tovakar pie mums ieradās Tullijs ar Kamparu, uzreiz bija skaidrs, ka arī šī diena mierīgi nebeigsies. Kā tad! Jums visiem tūliņ pat uz karstām pēdām esot jādodas apciemot dakteri Jurjānu Jāni Veļķu muižā, kas krietnas pāris verstes uz Jaunpiebalgas pusi, jo jāsamēģina priekšnesums Ziemassvētkiem, kas būšot ar lielu runāšanu un dziedāšanu izrīkots. “Kas tad dziedās?” apjautājos, jo lai nu ko, bet dziedamo rīkli

Kronvaldam Dieviņš noskaudis, tur neko nevarēja padarīt. “Būs, būs dziedātāji,” Tullijs noslēpumaini atbildēja, miegdams pārējiem ar aci. Tālab jau man likās, ka pirmīt ārpusē dzirdēju sieviešu balsis! “Vai tad ārā palika vēl kādi?” gribēju zināt. “Jā, vēl ir Ieviņš, Tauniņš un daži citi,” Kampars muldēja taisnu mēli. “Taisies nu, Ati, veikli mums līdz, lai līdz pusnaktij tiekam turp un atpakaļ.” Tu izskrēji no mājas, pat lāgā neapgērbies. Vēl taču neesot ziema! Bet laukā jau baltoja sniegs...

Es ilgi raudāju, tumšajā logā veroties. Kad pārnāci, nebiji cilvēka izskatā – nobridies, pārņēemies, sasvīdis no ātrās gaitas, vēlāk pārsalis un gala rezultātā slimis. Lielākais ļaužu bars esot gājis pa lielceļu, bet tu un “dažas dāmas” mēģinājušas viņus apsteigt, brienot taisni pāri laukiem un piesnigušajām pļavām. Tu lūdzi karstu tēju, kaut bija jau krietni pāri pusnaktij un pēc garās dienas jutos nogurusi. “Es vairs negribu tādu dzīvi,” pateicu, daudz nedomājot. Tu noslīgi ceļos un saņēmi manas rokas. “Piedod, Karolīne!” čukstēji. “Par ko?” Par ko īsti Tu lūdzi piedošanu?

Nevienu neesmu vairāk mīlējusi par Tevi. Un sāpīgāk. Kopīga dzīve, kad cilvēki tik dažādi, nekad nav viegla, un to mēs abi zinājām. Tāpēc nesaki un nelūdz vairs neko. Esmu laimīga par to, ka Tu biji.

Arī mūžībā Tava Karolīne

1. DAĻA

CEĻI, KAS KRUSTOJAS

1. Ja satiksimes...

*Tik daudz garum gara laika Dieva pasaulē
(simtiem, tūkstošiem, miljoniem gadu!), tik daudz ļaužu,
kuri sīki nopēdojuši šīs zemes nesaskaitāmās takas visā neizmērojami
plašajā laika juceklī! Vai iespējams, ka kādam citam ar kādu
otru cilvēku laika un ceļa bezgalīgajās dimensijās noteikti
un negrozāmi nolikts satikties? Laikam taču.
Kas notiks, ja tie, kam lemts, patiešām satiksies?
Kas – ja nejauši paies viens otram garām?*

Jans nežēlīgi svīda. Sāļas sviedru urdziņas lija pār pieri un grauza acis, padarot gandrīz aklu. Egļu skujujas, viņam strauji šķirot zarus, nežēlīgi sitās sejā, līdz asinīm nobrāztie vaigi svila un sāpēja, kājas kā smagi ozola blūki. Tomēr viņš nepagausināja gaitu un neapstājās, lai atpūstos. Tikai tad, kad ceļā beidzot pagadījās šaurs grāvis ar pusapalējušu ūdeni, nokrita ceļos, lai padzertos un noskalotu sāļumu. Vairs nevarēja pateikt, kas tas bija – izmisuma asaras, sviedri vai asinis no ievainotās pieres, kas tecēja mutē, salkani šķebinot rīkli. Saglumējušais ūdens smirdēja pēc trūdiem. “Varbūt es pats jau arī esmu miris?” viņš prātoja.

Atkritis uz muguras, Jans izpleta rokas un kājas, paliekot nekustīgi guļam. Kaut varētu bez sāpēm un mokām iegrimt zemē un palikt šepat, kur bija tik skaisti! Saulstari ņirbēja koku galotnēs, pēkšņi atsaucot atmiņā bērnības ainas – māti, māsas un viņu kopīgās bezrūpīgās rotaļas vecāku muižas krāšņajā parkā netālu no Varšavas.

Parku iekopa dārznieks, kuram tēvs maksāja milzu naudu, jo viņš tika atsaukts no pašas Francijas. Starp koku stādījumiem, kuros bija varena slēpšanās, rindojās glīti nopļauti, zīdaini mīksti mauriņi, pa kuriem droši varēja skraidīt basām kājām. Jans vienmēr padevās, ja starp Petrovsku bērniem notika sacensšanās veiklībā un māsas gribēja redzēt viņu pievārētu. Smiedamies apkrita vēkšpēdus un gaidīja, lai meitenes nerodamās baksta sānos ar sīkajiem pirkstiņiem vai smalko kurpju purngaliņiem un kutina vaigus ar smilgu maigajām pūkām. Jans Petrovskis bija lielais, labais, mīlais brālis, paklausīgais, gudrais, labi izskolotais vecākais dēls, vecāku turības pirmais mantinieks. Toreiz – pirms sākās šis murgs.

Ar piespiešanos pavēris acis, jauneklis atgriezās īstenībā. Cik ilgi viņš jau gāja, slapstīdamies un slēpdamies kā noziedznieks no visiem, kas gadījās ceļā? Cik tālu bija atklīdis, dienām un nedēļām bez ceļa rādītājiem, klumburojot uz rietumiem, iegriezoties tikai retās, vientuļās mājās, lai izlūgtos maizes kumosu un kādu apģērba skrandu? “Kaut kad jāsasniedz jūra. Jātiek uz kuģa un – prom plašajā pasaulē, kur neviens mani nepazīst!” Saullēkti un saulrieti rādīja pareizo virzienu. “Kur es atrodos?”

Viegli mitrās, saulē garojošās sūnas, kuru pieskārieni maigi kutināja kaklu, sniedza nelielu veldzējumu. Jāatgūst spēki un jādo-
das tālāk. Līdz izsapņotajai jūrai. Stingrā apņēmība sasniegt mērķi neļāva sajukt prātā. Bet – kur tā jūra atradās?! “Kad ir ļoti grūti, paļaujies uz Dievu,” mācīja tēvs. Cik viņš bija naivs! Jans vairs neticēja Dievam. Ne Dievam, ne sātanam, nevienam! “Jāsasniedz jūra!” Ko pēc tam? Spītīgais ceļinieks mēģināja nedomāt par to “pēc tam”. Varbūt kādā svešā piejūras pilsētā palaimēsies atrast darbu? Lielajā prūšu Mēmelē, kur, kā dzirdēts, osta neaizsalstot pat visbargākajos salos? Varbūt, ja veiksmē uzsmaidīs, tur varēs uzlavīties uz kāda kuģa un aizceļot tālēs zilajās? Varbūt. Ja palaimēsies palikt dzīvam. Atgriezties mājās Jans Petrovskis vairs nedrīkstēja. Nemiernieks. Sacelšanās barvedis un ļaužu musinātājs, kurš tiesājams pēc bargākajiem kara laika likumiem.

Pēdējais, ko Jans atskatoties ieraudzīja, kad bēgšus devās prom no dzimtenes, bija tēva degošā muiža. Kas notika ar tās iemītniekiem, viņa ģimeni, mīlotajām māsiņām? Labāk nedomāt... Ceļš un vēlreiz ceļš zem kājām – dienu un nakti, cauri bieziem mežiem, staignām pļavām, apejot klajākās vietas, izvairoties no ļaužu tuvuma. Veiklas rokas, veiklas kājas – zagļa uzticamie sabiedrotie. Nu jau viņš aizlavījies pietiekami tālu, lai vairs netiktu atpazīts. Nu jau varētu riskēt iziet cilvēkos. Bet – tādā izskatā?

Tik silti un labi kā šeit, svešajā mežā, iegrimstot mīkstajās sūnās un ļaujoties maigiem saules glāstiem, Jans nebija sajuties sen, sen. Apkārt nemanāmi virmuļoja smaržīgais vasaras gaiss, bezrūpīgā dzīvespriekā skaļi čiepstēja un čivināja putni, koku zari lēni šūpojās, ieaijādami miegā. Vientulība, miers, atpūta... Pieri liegi pieskārās smilgu pūkas. Māšeles?

Pēkšņi apjautis, ka nesapņo, Jans pavēra plakstus. Pretī raudzījās svešu izbrīnītu un jautājošu acu pāris – tumši zilas kā negaisa pilnas vasaras debesis, platas un apaļas kā pogas pie kareivja mundiera. Gaišajā sejā ar palielo, vasaras raibumiem nosēto deguntiņu un plato pieri, virs kuras sprogojās brūnu matu cirtas, skaistās, lielās acis izskatījās savādi neiederīgas. Un tik sārtus vaigus kādai meitenei Jans arī redzēja pirmo reizi mūžā!

– Kā jūs... Ko jūs te darāt? Kā jūs mani atradāt? Kas jūs esat? – Strauji pieslējies, puisis mēģināja apkopot domas.

Reiba galva. Plaukstas ar aplauztajiem, netīrajiem nagiem iekērās matos (noauguši līdz pleciem kā mežonim), tad noslīdēja pār sažuvušajiem sviedriem un asiņainajām švīkām klāto pieri, ko tikko maigi glāstīja kāda viegla roka. Meiča nebilda ne vārda, tikai, notupusies vairākus soļus atstatu, skatījās ar savām lielajām, izbiedētajām acīm, it kā pati nupat nebūtu viņu pamodinājusi. Varbūt iedomājās, ka grāvmalā atrastais svešinieks miris?

Ak, nu protams! Vāciski! Šeit taču vajadzēja runāt vāciski, ja gribēja, lai saprot!

– Es... esmu Jans. Bet tu? – Viņš pastiepa roku, mēģinādams savert jaunavas pirkstus.

Trausli un maigi pirkstiņi. Smagu darbu tādi nepazina. Ko šī maigā stirniņa darīja drūmajā, bīstamajā mežā? Meitene no nekurienes nenobijās, tieši otrādi – draudzīgi pasmaidīja un padeva pretī plaukstu īsam rokas spiedienam. Neietramdīta un pārāk droša šiem nemierīgajiem laikiem.

– Barbara.

Viņš jutās tik pārsteigts, ka no brīnumiem pavēra muti un palika nekustīgi sēžam krietnu laika sprīdi. Meiča iesmējās.

– Kas ir? Ko tu brīnies? Nekad neesi dzirdējis tādu vārdu?

– Manu māsu sauc Barbara...

– Nu? Un vai tas slikti? – Viņa parāpās solīti tuvāk, lai izrādītu labvēlību.

Ja cilvēkam bija māsa, tātad viņam bija ģimene. Ja ģimene, tad cilvēks nebija bīstams. Šis puisis, kuru Barbara aplūkoja ilgi un pamatīgi, pirms pamodināja, savādā kārtā iedvesa uzticēšanos. Tik skaists! Nākot gar grāvīti, ko allaž paturēja acīs, lai mežā nenomaldītos, pirmajā brīdī meitene briesmīgi pārbijās, ieraudzījusi zemē guļam cilvēku. Kā mironis! Un ko ar tādu lai iesāk?! Mirkli izbailēs lūkojusies, Barbara pamanīja, ka “mironis” elpo – spēcīgās krūtis viegli cilājās, lūpās rotājās smaids, it kā puisis sapņotu skaistu sapni. Tad klusiņām pienāca tuvāk un ilgi tupēja, vērodama svešinieku. Sirds strauji sitās – kas notiks, ja viņš pamodīsies un ieraudzīs “apstāvētāju”? Pamazām bažas atkāpās, jo svešais gulēja neparasti cieši, un galu galā meitenei pat pietrūka pacietības gaidīt. “Viņš nācis tālu ceļu. Izskatās pavārdzis, tomēr tik ļoti skaists! Nevar taču atstāt cilvēku nelaimē,” Barbara prātoja. Meža zemenītes, klejojuma īstais iemesls, sen aizmirsušās, turziņa nomesta zālē. Arī apsoliņums kalponei Gražīnai drīz atgriezties, lai, nedod Dievs, māmuļa nesāktu uztraukties un bazūnēt pa visu muižu, ka jaunā kundze pazudusi mežā.

Jans aizgriezās. Šis veselībā un priekā starojošās sārtvaidzes meičas priekšā puisis jutās divtik netīrs un nožēlojams. Bēglis. Noziedznieks?

– Kas ir? Tev nepatīk, ka uz tevi skatos? – Jaunava samiedza apaļās acis. – Kas tu tāds esi? No kurienes nāc? Kāpēc izskaties pēc laupītāja?

- Un ja nu es patiešām esmu laupītājs? – viņš iespītējās.
 - Neesi.
 - Ja izliecies tik gudra, varbūt vari uzminēt patiesību?
 - Vispirms jau – polis.
 - Tu esi ragana?
 - Tu taču runāji poliski, tikko pamodies.
 - Un vēl?
 - Bēglis, kurš pametis savas mājas. Visdrīzāk – ne savas gribas pēc. Kad pieminēji māsu, tev acīs saskrēja asaras.
 - Tu visu ievēro.
 - Tu man patīc. Gribu palīdzēt. Vai nāksi līdzi? Nekurienes vidū pēkšņi nolaidies eņģelis.
 - Kādam Dievam tu tici? Esi katolis kā visi poļi?
 - Jā.
 - Tas labi. Mācītājs ir mans draugs, viņš tēvam daudz parādā. Es uzstāšu, un nebūs grūti pierēģistrēt tevi mūsu draudzē kā attālu radnieku. Poliski runāt proti. Izskaties pēc godīga cilvēka. Kam vajadzēs, noticēs. Nāc!
- Izrādījās, ka viņš atklīdis gandrīz līdz pašai leišu Viļņai – ne uz to pusi, kur prūšu Mēmele! Jūru Jans Petrovskis tā arī nekad neieraudzīja. Pēc apaļas gadskārtas, Tā Kunga 1775. gada vasarā, viņi ar Barbaru klusi salaulājās. Nākamajā rudenī sagaidīja pirmdzimto, zēnu, kuru nosauca par Staņislavu.